

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Constans Defensio, Ex S. Scriptvra, Et Vera Catholica
Doctrina, Atqve Observatione Vniuersalis Christianæ
Ecclesiæ Deliberationis de Christiana Reformatione**

Bucer, Martin

Genevae, 1613

Nos Hermannvs Divina Favente clementia Archiepiscopus Coloniensis,
Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellarius, & Elector, Dux
VWestphaliæ & Angariæ, Administrator Padenborniæ, & c. Precamur ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-34315

*NOS HERMANNVS DIVINA FAVENTE
clementia Archiepiscopus Coloniensis, Sacri Romani Imperij
per Italiam Archicancellarius, & Elector, Dux VVestphaliae
& Angariae, Administrator Padenbornia, &c. Precamur Chri-
stiano Lectori gratiam, pacem, & salutem à Deo Patre caelesti,
per Dominum ac Seruatorem nostrum Iesum Christum. Amen.*

A V S A S quibus moti & impulsus fuimus, vt simpli-
cem deliberationem nostram, qua ratione Chri-
stiana Reformatio vsque ad meliorem &c. apud
nostros subditos institui possit, per pios quosdam
ac singulariter doctos viros componi, scripto con-
signari, & post diligentem recognitionem, exami-
nationem & correctionem per typographiam e-
uulgari, & in lucem emitti curauerimus, partim in
praefatione nostra, dictae deliberationi à nobis praefixae, iudicauimus &
recensuimus, sicut Christianus Lector ex illius lectione facile videbit
ac deprehendet.

Et quamuis postea sperauimus, Venerabili Capitulo ac Clericatu
nostro horrendum animarum interitum, pro quibus filius Dei sangui-
nem suum effudit, qui ante omnium oculos obuersatur, vnà nobiscum
cordi futurum: eosque tantam miseriam & calamitatem respicientes, ad
hoc tam necessarium negotium summa fide nos opera auxilio suo ad-
iuturos. Praesertim cum sciant, quam innumerae parochiae vel nullos o-
mnino ministros & Curatores animarum, vel ineptos & ad ministerium
minimè idoneos habeant. Vnde fit, vt populus syncera, ac Christiana
doctrina destitutus, in omnis generis infidelitatem, aliisque crassiora
scelera & flagitia prolabatur. Tamen Clementiss. Deus ex admirabili
ac bono consilio suo, fortassis ad obedientiam nostram probandam,
rem ita comparauit, vt ea per quorundam ex nostris improbitatem ac
sedulitatem eò perducta sit, vt non modò Capituli ac Clericatus nostri
consilio & adiumento in hoc summè necessario negotio haecenus fue-
rimus destituti: verumetiam omnibus machinis oppugnati & impediti,
ad extremum hoc quoque proferre debuimus, vt sub nomine Capituli
nostri titulòque Antididagmatis, seu Christianae & Catholicae religio-
nis, aduersus librum dictae Reformationis, propugnationis &c. graue
admodum & Christianum propositum nostrum summoperè impe-

diens, scriptum, publicè per typos euulgaretur. In quo primum omnium sub ea specie ac prætextu, quasi causas indicare velint, quibus impulsus, Antididagma suum euulgauit, simplicissimum (quod Deus noui) fidelissimum ac Christianissimum propositum nostrum, longè aliter quàm nos vnquam in animum induximus, longè minus, in actum & effectum perduximus, referunt ac interpretantur: ac deinceps nostram consultoriam de Christiana reformatione deliberationem, quasi verbo Dei, Catholicæ Christianæ traditioni & obseruationi penitus contrariam, ac dissentaneam, prolixo fermone admodum calumniosè accusaret & traduceret.

Cum igitur vnicuique Christiano, nobis verò tanto magis, qui Episcopali munere (quamuis indigni) fungimur, conueniat, imò mandatum à Domino sit, omnia quæ nobis ab ipso mandata & imposita sunt, quantum in nobis est, contra omnes homines defendere: cumque sub specie ac prætextu boni, tamen contra veritatem traducuntur, ἀγαπολόγησα non relinquere: proposuimus, ad debitam Domino obedientiam, debitumque subditis nostris officium exoluendum, nec non ad pietatis cursum promouendum: ad nullius verò, præsertim qui id promeriti non sunt, extenuationem vel oblationem (quod coram Deo & mundo testamur) breuem, Christianam, ac constantem apologiam eius, propter quod & nos, & dictam deliberationem nostram, in Antididagmate suo iniquè & calumniosè insimulant, subiungere.

Primum obiiciunt nobis, qui dictum Antididagma composuerunt, nos anno Domini M. D. XXXVI. in Concilio Prouinciali (quod nos in propria persona, in ciuitate nostra Colonienfi, cum Legatis & Commissariis nostrorum Suffraganeorum, Episcoporum Leodiensis, Traiecten. Monasterien. Osnabrugen. & Minden. vnà cum Capitulo nostro & Prælati omnibus, toto denique clero inclytæ ciuitatis & diceceseos Colonienfis celebrauimus) post diligentem necessariamque consultationem, super reformatione quadam Christiana, concorditer conclusisse, eamque sequenti anno 1538. per pios, prudentes, doctos, longaque consuetudine probatos Theologos, & alios viros Orthodoxos, Latina lingua concinnatam & digestam, publicari palàm & diuulgari fecisse: deinceps verò per conuenientem visitationem, aliisque legitimis modis in effectum duraturamque executionem deducere neglexisse, id quod ipsi Capitulares, vt qui Christianæ reformationi contrarij, sed eiusdem maximè cupidi fuerint, æquissimo animo laturi fuissent. Voluntque hoc pacto istud crimen nobis impingere, quasi legitima, ordinaria, atque vnanimi consensu conclusa reformatione deserta, nunc illegitimam, & nullorum suffragiis comprobata institutam.

Ad hoc respondemus. Verum est, posteaquam nobis Dominus dedit, vt grauissimū, maximique ponderis Archiepiscopale munus nobis impositum, paulò altiùs ac pressius consideraremus, cœpimus multipliciter inquirere de omni generis medijs, rationibus & vijs, quibus Christianam reformationem apud nostros instituere possemus. Passimque sumus tunc temporis per hos & alios, qui nos nunc tam grauiter oppugnant,

guant, nobis persuaderi quod necessarium sit, ut per prouincialia Concilia veræ ac compendiaræ viæ ad Christianam reformationem monstrentur, legitimæque eius instituendæ media & rationes indicentur. Porro quomodo id reipsa deprehenderimus, & quid nostris suffraganeis & aliis in hoc opere recipiendum, & in effectum deducendum placuerit, item quomodo nos ipsi ad eam rem effecti & inclinati, nihilominus tamen ad id permoti persuasique fuerimus ad permittendum, ut dictæ Reformationis authores eam sub nostro nomine publicarent, quid denique nobis obtiterit, quo minus eam in effectum & executionem deduceremus, hæc omnia Compositoribus Antididagmatis notissima sunt, atque idcirco non necessariæ ut hoc loco commemorentur. Illi ipsi quantumuis pios & Catholicos se iactent, huic Reformationi in maximè necessariis Articulis, ut de vera administratione parochiarum, & ut singulis singulas parochias possideant, easque fideliter ac benè administrarent, nullum adhuc apud se locum concesserunt, & sine dubio ægrè concessuri essent: etiamsi hoc in dicta Reformatione, quemadmodum in omnibus antiquis Canonibus, serio cautum sit. Vnde facilè apparet, quomodo istam Reformationem vnanimi consensu concluderint, vel non concluderint. Sed quomodocunque ista sint, certum est totam nostram prouinciam, & omnes eius ordines, nempe Capitulum, Comites, Equites, & Legatos ciuitatum in Prouinciali Concilio, die Veneris post Reminiscere Anno M. D. XL I. celebrato, postquam acceperunt, nos ex autoritate Recessus Ratisbonensis proposuisse curare, ut Christianæ Reformationis forma conscriberetur: nobis tunc temporis gratias egisse, & vnanimiter supplicasse, ut ea scripto comprehenderetur, & in effectum quàm citissimè deduceretur, quo vnanimis Christiana Religio in nostra diœcesi institui, & vnusquisque quid in ea sibi sentiendum credendumque sit, certò scire posset.

Qua supplicatione Capitulum (non minus quàm reliqui ordines) abundè confessum est, quòd publicatam prius Reformationem non agnouerit receptam, vnanimique consensu conclusam: nec posthac recipiendam aut communi consensu confirmandam, ut perquam Ecclesiis utiliter consuli ac tempestiuè subueniri posset.

Si enim non ita se res habuisset, sed potius decretum fuisset, in priori reformatione tanquam perfectâ & omnibus numeris absoluta, in qua nihil corrigi aut emendari posset, perseuerare, haud dubiè rogassent Capitulares, ut ista prius instituta & publicata Reformatio in manus sumeretur, & in executionem deduceretur, non pro alia supplicassent. Quod tamen non modò Capitulum, sed ne ij quidem, quorum ista Reformatio proprium opus est. Ad hæc negari non potest, quod postquam nos ad vnanimè nostrorum prouincialium supplicationem, quemadmodum polliciti fueramus, Deliberationem quandam reformationis, his ipsis, qui in antididagmate suo, & aliàs simplicem deliberationem nostram summoperè oppugnant, anno M. D. XLII. circa Calend. Septemb. transmissemus, rogassemusque, ut adiuncto sibi aliorum quorundam consilio suam nobis sententiam & iudicium de

ea significarent, ipsi deinde circa nonum diem Ianuarij anni 1543. Compendium quoddam Reformationis, (quamvis nec ipsum etiam vitio careret) scripto nobis transmiserint. In quo satis declararunt & confessi sunt, necessitatem Ecclesie aliam ac perfectiorem ministerij Ecclesiastici reformationem postulare. Et quamvis hæc omnia non ita se haberent, sed publicata prius reformatio à nostris Suffraganeis, à Prælatiis & Clero nostræ dioceseos, imò à nobis ipsis plenè recepta, nostròque consensu & suffragio confirmata fuisset, quemadmodum authores Antididagmatis asserunt, nihilo tamen minus muneris officisque nostri esse agnosceremus, inceptum istud opus emendare, si correctione & emendatione illud indigere, à Domino certiores redderemur. Neque enim debemus Spiritui sancto repagula obiicere, sed doctrinæ eius ac ductui in omnem veritatem locum dare, nobisque liberam potestatem referuare, omnia emendandi & corrigendi, quæ eo opus habent. Iam verò securi sumus, ac indubitata spe præsumimus, omnes verè fideles manifestè deprehensuros, quòd nostra iam à nobis proposita & publicata Christianæ Reformationis Deliberatio nihil in se contineat, nisi quod in verbo Dei certò traditum, atque idcirco tantò melius est. Quamobrem debuimus coram Deo Reformationem istam, quantum in nobis fuit promouere, nec permittere, vt prior reformatio nos in hoc opere remoraretur & impediret.

Secundò obiiciunt nobis authores Antididagmatis, quòd Martinum Bucerum, vnà cum aliis plerisque alienis, & non probatis prædicantibus, quorum maior pars sint apostatæ seu desertores Monachi, sine ipsorum conscientia ac voluntate, acciuerimus, eosque Bonnæ ac in aliis huius dioceseos ciuitatibus ad prædicandum proposuerimus. Quo volunt inferre, simplicioribusque persuadere, quasi illegitimam ad reformationem, viam ingressi simus. In quo & nobis & his quos ad prædicandum constituimus, vim & iniuriam faciunt, & rē longè aliter quàm in veritate se habet, proponunt, id quod vnusquisque Christianus per semetipsum & ex sequentibus liquidò cognoscere potest. Posteaquam ipsi sciunt, aut saltem scire meritò debent, neminem inter Christianos alienum haberi & iudicari posse, nisi qui alienus est à Christo Domino. Omnes qui Christo Domino credunt, sunt membra nostra in Christo: & nos Dei: sic etiam domestici ac fratres nostri, cuiuscunque tandem patriæ aut nationis alioqui sint: Beatus Petrus ait, se reipsa compertum esse, quòd nullus sit respectus personarum apud Deum, sed ex omni gente qui timet Deum, & rectè agit, illum esse acceptum Deo. Quare igitur tales alieni & ingrati nobis essent, & propter hanc causam minus idonei ad ministerium Christi Domini iudicarentur, si alioquin ad id à Domino donati & vocati sunt?

Deinde quòd prælicantes nostros non probatos criminantur, etiam hoc sine omni causa & temerè faciunt. Omnes enim quos hætenus ad prædicandum constituimus, partim per nos ipsos, partim per alios, tanta diligentia & religione probati sunt, vt magno redimendum sit, ne vlli minus probati ab accusatoribus nostris in parochiis & aliàs ad ministrè-

ministerium adhiberetur. Quod si suos quos ad hoc ministerium promouent, alunt, in eoque tolerant, & usurpant, rectè intuerentur, non erat, quod nostros concionatores, quorum ministerio hactenus vsi sumus, quoad probationem reprehenderent. Nimis enim manifestum est, passim & propemodum vbique minimè probatos & idoneos, insuper scandalosos homines parochiis præesse.

Porrò tertiæ reprehensioni, qua eos Apostatas & desertores Monachos calumniosè & contumeliosè appellant, meritò supersedissent. Non ignorant enim, Episcopos apud veteres, vbi tamen veri monachi habebantur, maiorem ministrorum Ecclesiæ partem ex monasteriis desumpsisse, quodque vrgens necessitas, quæ ante omnium oculos obuerfatur, hoc tempore magis quàm vnquam antehac postulet, vt pij, fideles, docti, zeloque Dei ardentis ministri, Concionatores, & animarum curatores summa diligentia in & extra monasteria quærantur. Vtinam verò multi tales in monasteriis inueniri possent. Longè item utilius ac sanctius esset, Ecclesiis Christi in verbo Dei & sacramentis ministrare, quàm in monasteriis totum tempus tantummodo canendo & legendo contere. Vtilius quoque foret, ordinaria Ecclesiæ ministeria in administratione totius curæ animarum obire, quàm non ordinariis sola prædicatione in monasteriis incumbere. Et quoniam ipsi aduersarij ad hoc ministerium monachis vtuntur, debebant tantò minus id nobis vitio vertere: licet apud ipsos monachi adhuc fictis vestimentis suis, contra omnes regulas monasticas & doctrinam antiquorum vtantur: apud nos verò iuxta communem presbyterorum consuetudinem vestiantur. Id enim nostros homines nec apostatas nec desertores facit.

Quod verò peculiariter ad Martinum Bucerum attinet, non debebant tam citò obliuisci, quantoperè illum & à doctrina, & ab integritate vitæ, studioque & amore pacis nobis commendauerint, eoque nos ad ipsum accersendum, atque ex priuato colloquio, quæ illi dona Dominus largitus sit, cognoscendum permouerint. Et quamuis hactenus animum mutauerint, ac nescio quo spiritu impulsi sint, vt & sermonibus & scriptis illum calumniarentur, nos tamen cum veritate hoc testimonium illi perhibere possumus, quod neque ab initio, quando eum ad nos accersuimus, & aliquot diebus priuatim cum eo colloquuti sumus: nec deinceps, quando eum Bonne publicè concionari permisimus: nec denique in hunc vsque diem vnquam aliter ipsum deprehendimus, quàm à quibusdam authoribus Antididagmatis à principio, aliisque fide dignis viris fuerat commendatus. Porrò neque illud debuit nobis exiguum de eo testimonium esse, quod Cæsarea Maiestas ipsa, & Ordines sacri Imperij in Comitibus Ratisbonensibus ipsum tanquam singulariter pium, doctum & ad Christianam pacem propensum, ad Christianum colloquium ibidem delegerunt. Præter hæc omnia non tantum nos, verum etiam ipse semetipsum cum istis tum aliis ad respondendum, rationemque reddendam sepe numero obtulit. Meliùs igitur decuisset homines istos, vt primum omnium Martinum Bucerum mali conui-

6
cissent: & si postea nos ipsum sustentassemus, hanc eandem accusationem ipsius gratia contra nos instituissemus. Alioqui quomodo Bucerus ad doctrinam S. Scripturæ, & ad prædicationem Euangelij ordinaria ratione vocatus: monachatu quoque, quem illi obiciunt, per Pontificalem iudicem liberatus fuerit, aliis denique criminibus ab Aduersariis suis sibi intentatis liber sit, id in propriis suis Apologiis ex parte declarauit, quod nullis adhuc fundamentis refutatum videmus. Nullam igitur causam habuimus, vt Domini dona, haud dubiè nõ frustra in ipsum collata, aspernaremur, vel propter falsas criminationes ministerio eius ad vtilitatem Ecclesiarum non vteremur. His cui satisfactum non est, is plura hac de re in fine libri inueniet.

Tertiò, Agerrimè grauissimèque se ferre ostendunt, quod eorum tanquam proximorum nostrorum membrorum, & Capituli Colonienfis hæreditariorum dominorum multiplici, humili, ac fidei supplicationi & interpellationi, cum exhibitione multiplicium instructionum in scripturis partim suis, partim reliqui Cleri, celeberrimæque Vniuersitatis, nõ plus loci apud nos cõcesserimus. In quib. iactant se rationes in verbo Dei fundatas, easdemque ex antiquissimis veterũ Catholicorũ & Christianorũ Cõciliorũ Canonib. ac sanctis patribus, qui Orthodoxã fidẽ nostrã sui sanguinis effusione roborarũt, attulisse, quare nobis solis, sine præcedente ipsorum, eorũque qui ex parte Catholicae communitatis huius dioceseus ad hoc pertinent consilio, nõ liceat Bucerum aut eius farinẽ prædicantes alios in hac diocesi instituere, vel nouitatem aliquam contra vniuersalem Catholicẽ Ecclesiẽ traditionem præsumere.

Ad hoc respondemus. Primum testis est Dominus, ac testes sunt ipsi Aduersarij, nobis nihil magis in votis fuisse, & esse adhuc (id enim vt ab ipsis impetremus, nulli labori ac diligentia pepercimus) quàm vt Capitulum nostrum, vnã cum aliis Prælati ac doctis nostri Cleri, præsertim verò, qui præ ceteris accusationibus nos vrgent, pro mensura donorum sibi concessorum in opere Christianæ Reformationis, sicut officium eorum requirebat, & nos quoque liberalissimis beneficiis eos ad hoc faciendum permouere tentauimus, opera & consilio suo nobis adfuisent.

Atque, vtinam in eo sedulos se demonstrassent, vel adhuc demonstrare vellent, quemadmodum eos tanquam principalia nostra membra, & fratres (pro quibus eos & habere & vsurpare semper parati cupidique, & adhuc sumus) decebat. Quòdque nos plures ex eorum numero quàm vnum, spe, quod ædificationem Ecclesiarum Christi per synceram doctrinam Euangelij, quesituri ac promoturi essent, cuius ab initio non mediocri specimen de se præbebãt, ad nos traxerimus, honestèque & liberaliter aluerimus, quomodo autem isti postea animum mutauerint, & ad synceram doctrinam Christi oppugnandam, verãque Ecclesiarum ædificationem pro viribus impediendam sese conuerterint, id & Accusatoribus nostris, ac plerisque aliis notissimum est.

Fatemur communionẽ Christi, & ordinationẽ Ecclesiẽ requirere, vt
quilibet

quilibet Episcopus cum suo Clero, atque iis, qui sibi proximè coniuncti sunt, de omnibus quæ ad ædificationem Ecclesiæ queunt, communiter consultet, & in effectum executionemq; deducat. At non minus postulat necessitas communionis Christi, & Ordinationis Ecclesiæ, ut tales Clerici & Episcopo coniuncti, sint homines pij, Deo dediti, & sacrosancti Euangelij intellectu præ cæteris præditi, eiusmodi propagandi ac promouendi studio inflammati. Nuda enim nomina, & externi ordines nullam vim habent ad benè in rebus diuinis consulendum: sed solus Spiritus Sanctus hoc dat, & adiuuat pia exercitatio sui ipsius in sacra scriptura, vnà cum sancta ac pia vita.

Ad hæc vnique Episcopo & ministro cum à Deo tum ab omnibus Canonibus præcipitur, ut sacrosanctum Euangelium & omnia quæ mandauit Christus Dominus, sine vltiori deliberatione & consultatione apud omnes, imprimis verò apud eos, qui vniuscuiusque curæ ac fidei peculiariter commendati sunt, quantum in eo est, promoueat, idque per omnes quos ad hoc idoneos ac spontaneos inuenire potest.

Erant in veteri quoque populo ordinarij sacerdotes, & homines ab ipso Deo rebus religionis præfecti, magnificisque, & insignibus promissionibus sanctificati: verum quando hi ministerium suum non fideliter exquebantur, sed obortos abusus defendebant & vindicabant, quod sæpenumero longo tempore durabat, cogebantur Principes ac propheta, quos Deus singulis temporibus ad obedientiam suam excitabat, veram religionem ac cultum restituere, cursumque eius promouere, etiam contra ordinarium sacerdotium, omnis item generis persecutiones propterea ab illo perferre. Quorum ex numero Amos bubulcum, ac postea Christum Dominum nostrum, qui vulgò filius fabri habebatur, nec non discipulos eius, qui rudes & indocti piscatores habebantur, veros præcones verbi Dei, & in negotio religionis consiliarios fieri, in eoque pati, ut ordinarium sacerdotium sibi vehementissimè repugnaret & aduersaretur.

Quoties id euenit, quando Dominus etiam ex ordinario sacerdotio quosdam ad istud ministerium excitauit, quales erant Ieremias, Ezechiel, & Ioannes Baptista, ut hi quoque à summis & in publico ministerio constitutis sacerdotibus excommunicarentur & persecutionem paterentur? Adeo penitus Christus Dominus, ministerium doctrine suæ & ædificationem Ecclesiarum instituere ac proponere, nulli nec nomini & titulo, nec ordini externo vllò vnquam tempore alligauit, sed tantummodo à sui ipsius vocatione, spiritu & operibus pendere permisit.

Quamobrem huius controuersie decisio (Vtrum in hoc negotio Christianæ Reformationis nobis liceat Clerum nostrum transilire, aliorumque ministerio uti) in hoc solo consistit. Si consisterit nos per Concionatores, quos ad prædicandum constituimus, vel per reformationem Curæ animarum & ministerij Ecclesiastici, quam proposuimus, aliquid introduximus aut instituim', vel adhuc introducimus, quod verbo Dei non est consentaneum, illud malum esse necesse est, & à nobis quàm citissimè abrogandum: quod & facere parati sumus, etiam si Capitulum nostrum,

& vniuersus Clerus id nobis suassissent, in eoque instituendo iuuissent, vel adhuc suaderent & iuuarent. Contrà, si deprehensum fuerit, concionatores nostros, nihil nisi sacrosanctum verbum Dei synceriter prædicasse, & adhuc prædicare: item quicquid in Ecclesiis reformare & corrigere tentauimus, id verbo Dei consentire, imò nobis in eo mādātum & impositum esse: sequetur hoc totum benè se habere, ab eoque ne latum quidem digitum nobis credendum esse: licet non nostri tantum, sed omnes totius mundi Clerici, nobis in eo se fortissimè opponerent. Deo enim magis obediendum est quàm hominibus.

Quapropter si accusatores aliquid sciunt in Concionibus eorum, quos sine consilio consensuque ipsorum ad prædicandum constituimus: vel in omnibus his, quæ in Ecclesiis reformare & corrigere proposuimus aliquid inesse, quod non sit à Christo domino præceptum, nec in sacra scriptura fundatum, id producant in medium, conuincantque ex sacris literis, & sine mora id emendabimus. Si verò id nondum facere possunt, sicut nec facturos vnquam indubitatè confidimus, quod in refutatione Antididagmatis eorum clarissimè patebit, docere se ipsos possunt, nullo modo nobis conuenire, vt obedientiam mandatorum Dei, de quibus certò nobis constat, ad ipsorum consilium ac consensum differamus, præsertim cum nulla ordinatio Ecclesiastica, nulla propinquitas aut coniunctio, quæ inter vltos homines esse potest, eò vsque se extendat.

In omnibus rebus ordinationes sunt: verùm ex his aliæ sunt obseruatu necessaria, aliæ non necessaria. Vt in cibo & potu necessaria ordinatio est, vt quilibet his alimentis vtatur, quæ naturæ suæ sunt conuenientia: & eo tempore quo necessitas requirit. Hic ordo necessarius est, quem qui non obseruat, is perniciem & interitum sibi adfert. Verum quod paterfamiliàs suum cibum ac potum per vxorem, liberos & alios domesticos sibi parari & apponi finit: Princeps per suum ad id deputatum Architriclinum, coquum, dapiferum, pocillatorem, ac prægustatorem: & hæc quoque ordinatio est, verum non necessaria. Sed si contingeret patremfamiliàs vel principem ministeriis istis, ab his, qui ad ea ordinati ac destinati essent, destitueretur (sive quod ad ea non idonei, sive quod non spontanei essent) in promptu verò essent alij, ad cibum potumque patrifamiliàs vel principi tempestiuè ac conuenienter ministrandum idonei & instructi, quis in tali casu dicat, patrefamiliàs vel principem debere fame siti que perire, propterea quòd ordinariis ministris suis destituuntur? Haud dubiè nemo.

Consimili ratione sunt ordinarij doctores, Consiliarij, medici, milites, & alij ad alia negotia & munera peculiariter destinati: à quibus cum doctrina, sapientia, consilia, salutaria medicamenta, fortia contra hostes facta, vel quæcunque alia officia & munia requiruntur, haberi non possunt, certè vnusquisque doctrinam, cōsilia, medicinam, auxiliūque contra hostes quærit, & accipit, vbicunque, & à quibuscunque ea comparare potest, nulla habita ratione ordinis, qui in his rebus est institutus.

Quantò

Quantò igitur magis tenetur quilibet Fidelis Episcopus hoc idem facere in administratione gregis Christi à Deo sibi commendati? Nempe, ut ei de salubri pascuo verbi Dei, & conseruatione Christianæ disciplinæ ante omnia & quàm optimè potest, prospiciat: & ad id omnium quos habere potest, ministerio vtatur: præsertim cum in hoc opere eorum ministeriis, ope & auxilio destituitur, qui talium ministeriorum nomina, dignitates ordinesque gerunt: atque idcirco iuxta communes ordinationes Ecclesiarum illi præ cæteris opera consilioque suo adiumento esse debebant.

Etenim exemplum Prophetarum, Apostolorum, sicut etiam multorum sanctorum Episcoporum adeo clarum ac manifestum est, ut à nemine negari queat, qui cum idoneorum Clericorum penuria laborarēt, Laicos potius ad docendum constituerunt, quàm defectum aliquem huius muneris apparere permiserunt. Neque enim necessarium, ut sunt, sincera doctrina & Christiana cura animarum, debet propter non necessariam ordinationem prætermitti.

Ad hæc aliquantò copiosius respondere coëgit necessitas, præsertim quia authores Antididagmatis hoc argumentum vehementissimè vrgent, Ordinationem Ecclesiasticam postulare, ut Archiepiscopus in prouinciali Concilio, & cum suis Suffraganeis, sibi que peculiariter coniunctis Prælati & Clero, de Reformatione consultet, cum tamen iam antea sciant, quod nisi alia ratione quàm isthac conari vellemus Reformationem instituere, consultius erat de nulla vnquam reformatione cogitare.

Porro quod iactant se multiplicem instructionem in scripturis partim suis, partim Cleri & Vniuersitatis nobis exhibuisse, in iisque sufficientes rationes in verbo Deifundatas, & ex Canonibus, scriptisque sanctorum Patrum attulisse, quare nobis solis sine præcedente eorum consilio non liceat prædicantes constituere, & Reformationem instituere: non negamus, nos omnis generis instructionem scripto comprehensam, præsertim verò quam in calce sui Antididagmatis subiecerunt: nec non eam quæ sub titulo (*Iudicium secundarij Cleri*) contra Bucerum euulgata est, vidisse. Verùm ex his nondum animadvertere potuimus, nos propterea debere illud imitari, quod ipsi præscripserunt.

Sicut ad id, quod hac de re contra ministerium Buceri ad finem Antididagmatis sui subiunxerunt, suo loco illis respondebitur. Quod ad iudicium secundarij Cleri pertinet, sine dubio sufficiens responsum acceperunt: quo & nos hoc loco contenti erimus. Fundamentum verò responsionis nostræ, quantum ad nostram personam attinet, ex parte commemorauimus: & in hoc consistit.

Omnipotens ac Clementiss. Deus, nos (quamuis indignum) ad Episcopale munus vocauit, præcepitque ut summa diligentia procuremus, quo populus eius fidei nostræ commēdatus Christiana doctrina imbuatur, & ad pietatem ritè ædificetur: idque per eos quos ad hoc vocat, donat, & ad nos mittit, non respicientes quibus nomini-

bus ac titulis coram mundo appellentur, aut in qua existimatione ac precio habeantur. In quo vult, vt nullo modo patiamur, vllam vel ordinationem vel titulum, vel ordinem, aut potentiam hominum nos impedire ac remorari: præsertim quando in hoc opere ministerio eorum, qui præ cæteris auxilio consilioque suo nos iuuare debebant, destituimur, quantumuis diligenter, ac longo tempore id ab eis petierimus. Quapropter ad hoc opus assumere & vsurpare oportet, de quibus non dubitamus quin sint in hunc finem ad nos à Deo missi. Cum igitur accusatores verbis tantum contrarium de nostris Concionatoribus affirmant, nullo autem fundamento veritatis hæctenus comprobauerint, non potuimus (sicut quilibet Christianus facile iudicabit) eiusmodi cognita & probata organa ac ministros Christi reicere, aut opus Christianæ doctrinæ & Reformationis, quod tantoperè necessarium est, intermittere, propterea quod nostri Concionatores peculiare titulos & ordines inter Prælatos ac Clerum nostrum non habuerunt nec habent.

Quòd si etiam nos propter hanc causam illis displicemus, quibus, sicut res ipsa declarat, omnis Christiana Ecclesiæ Reformatio displicet, id non magni facimus, sed Domino, qui hoc emendare & corrigere potest, commendamus.

Quod verò dicunt, nobis non licuisse nouitatem aliquam contra vniuersalem Ecclesiæ Catholicæ traditionem præsumere, id fatemur. Verum nec de hoc dubitamus, quod neque isti accusatores, neque alij quicumque vllam nouitatem, à nobis sub prætextu Christianæ Reformationis introductam: vel aliquid quod vniuersalibus ac verè Apostolicis traditionibus, repugnet, institutum demonstrare, & in medium proferre queant. Etenim in hoc opere Christianæ reformationis nihil aliud querimus ac desideramus, quàm traditionem verè Catholicam (hoc est, quicquid Christus Dominus & Apostoli nobis tradiderunt) quæ sola verè Catholica traditio est, longoque hæctenus tempore per plurimas perniciosas nouitates oppressa & obscurata fuit, rursus ad veram cognitionem, obseruationemque fidelium, & quasi ex tenebris in lucem producere: quemadmodum in Refutatione Antididagmatis in singulis Articulis claro ac manifesto fundamento verbi Dei, & testimoniis sanctorum Patrum euidentissimè demonstratur. Quamobrem, quod in hac causa multiplici supplicationi ac interpellationi nostrorum non potuimus locum dare, nemo eò rapere debet, quasi tam humiliter & contemptim de illis sentiamus, id enim procul à nobis absit, sed quemadmodum rogamus, vnusquisque Christianus velit causas à nobis allatas rectè perpendere, ac penitus intueri quare supplicationibus & interpellationibus eorum nec potuerimus nec debuerimus locum dare: propterea quod non debuimus illas ferijs mandatis Dei, muneri officioque nostro, denique salutis gregis Christi, fidei nostræ commendati anteponere. Res enim istæ non ita comparatæ sunt, vt in

vt in iis propter petitiones hominum vel tantillum cedere liceat: nisi ex fundamento verbi Dei alicuius erroris nos convincere possint. Tunc enim sine vlla petitione à nostro proposito discessuri essemus. Quandiu verò id non faciunt, & nos ex fundamento verbi Dei, quod nihil aliud quàm mandatum Dei instituerimus, certò persuasi sumus, ipsi facilè coniectura assequi possunt, quantum momenti ac ponderis supplicationes & petitiones hominum, quantumuis seriæ & ardentes contra verbum Dei habere debeant.

Quòd si in petitione sua tanta submissione, & humilitate, quantam prædicant, erga nos vsi fuissent, & nos non increpare, sed veluti senio-rem & patrem suppliciter monere voluissent, debebant (si modò sciunt & intelligunt, quid sit cum lenitate, humilitate ac submissione interpellare: vel si sciuerunt, id facere studuissent) diligenter perpendisse, vtrum illos decuerit, nobis iuramentum ac munus nostrum, quibus, gratia Deo, omnibus diebus vitæ bona fide inuigilauius, cum in scriptis suis, tum passim aliàs tam acriter & acerbè, sicut ab ipsis factum est, obijcere: & apud prouinciam nostram talibus criminibus & accusationibus nos grauare, quæ certè, nisi Deus prouincialibus nostris verberio-rem veritatis cognitionem largitus fuisset, nullum alium fructum adferre potuissent, quàm vt tota prouincia nostra à nobis tanquam ordinario magistratu suo ad ipsos defecisset. Sed quicquid sit, Deo patri nostro clementissimo, nostræque prouinciæ gratias agimus, quòd res ita non euenit; quam etiam adhuc illi commendamus, parati propter nomen & obedientiam eius, & hæc & his longè duriora gratia eius adiuti perferre.

Porrò quòd Diceceseos Colonienfis hereditarios dominos se iactant, quamuis ab aliis in genere ita vocentur, nescimus tamen, vtrum ipsos, qui pro piis doctisque viris haberi volunt, hoc sibi nomen arrogare decuerit: cum meritò scire debeant, quod id apud antiquos, & eos qui iuxta normam Catholicæ traditionis se gesserunt, inauditum ac penitus monstruosum fuisset. Si enim hæc verba propriè & exactè considerare velimus, nec istis nostris, nec vllis hominibus, præsertim in similibus casibus, titulus iste quadrare potest. Dicecesis est hæreditas Iesu Christi, vnicui Domini summique Pastoris nostri, homines & bona sunt Christo sanctificata, dicunturque eius Crucifixi patrimonium. Huic & nulli mortalium dedit pater omnes gentes in hæreditatem & æternam possessionem: hic solus est hæreditarius dominus, nos & ipsi nihil amplius sumus, quàm diceceseos huius populi que Christi ministri, non domini neque etiam hæreditarij, sed quandiu & quatenus in hoc ministerio Dominus nos vult occupare. Per hoc autem nolumus, quicquam de iure Capituli nostri, in Electione Episcopali, aliisque grauioribus causis ac negotiis Diceceseos, vel aliàs, imminuere. Hactenus ad tertiam eorum accusationem. Quartò grauius queruntur, quod paucis ante nouissimum

conuentum diebus valdè prolixam & copiosam instructionem, sub titulo Reformationis illis miserimus, & in eodè postea cōuentu patriis ordinibus exhibuerimus. Et quamuis causę magnitudinem, grauitatēque, ac circumstantias omnes mouerint, exaggerarint, denique & supplicarint, ne in tam arduo negotio preposterò ipsos anteuertemus, sed iustum temporis spatium indulgeremus, quo tam longè excurrentem & magnum librum, quantum necessitas posceret, relegere, expendere, & Christianis aliquibus, orthodoxisque Theologis, ac piis doctisque viris ad examinandum tradere possent, adiecta commonefactione eorum, quę in hoc negotio Cęsarę Maiestatis, & ordinum Imperij recessus frequenter ipsi permetterent, non amplius quàm duarum, aut ad summum trium hebdomadarum spatium temporis voluerimus concedere, intra quod ex aduerso, si quid adferre vellent, conficere, nobisque exhibere debuerint.

Ad hoc respondemus. Primum omnium nos non existimare, quod quisque prudens Christianus Compendium Deliberationis nostrę de Christiana Reformatione, vel nimis prolixum, vel nimis longè excurrentem sit iudicaturus, præsertim si hoc respicere & considerare volet, quantopere Christianismus Catechismus & instructio etiam de præcipuis ac vulgatissimis fidei nostrę articulis interciderit, quasque ignorantes, inepti, ac socordes ministri passim Ecclesiis præfecti, in istis rebus fuerint, & sint adhuc. Adhęc Compendium istud prolixitate longè vincitur à Canonibus & Institutione Compendiaria, quam Authores Antididagmatis iam ante ediderunt, & nunc rursus obiiciunt. Quamobrem nullam omnino causam habuerunt, propter quam merito de prolixitate Christianę Deliberationis nostrę conquererentur.

Sed quantumuis prolixum, longęque excurrentem sit nostrum Compendiũ, non tamen habet, quod de breuitate tēporis sibi à nobis cōcessi queratur: quandoquidē nec ipsis, nec aliis ordinibus id exhibuimus, vt prolixam eius confutationem meditarentur ac scriberent, eamque vel nobis, vel delectis nostris transmitterent, sed vt se ad pium colloquium, cum his quos nos & ordines prouincię nostrę tunc temporis libenter ad id deputassemus, habendum, traderet, in eoque colloquio cum Delectis iudicare vellent, si quid vitij ac defectus in eo inesse existimarent: quid item, & qua ratione corrigendum emendandumque iudicarent: ac super eo Christianam instructionem partim nobis darent, partim à nobis acciperent. Ad quod colloquium breuius temporis spacium illis præfinire non decreuimus, quàm opus ipsum postulaturum ac temperaturum fuisset. Adhęc facillè potuissent ipsorum Theologi ac docti, siquidem Christianos, Catholicos ac pios Theologos se demonstrare voluissent, hoc temporis spacio, quantumuis tandem exiguum ac breue fuerit, sufficienter ad hoc opus parare & instruere: præsertim cum omnes articuli libri nihil aliud in se contineant, quàm Catholicam Christianam doctrinam, in qua quilibet Chri-

Christianus institutus & eruditus esse debet.

Verum est, cū n legati Capituli nostri ex instinctu authorum Antididagmatis in eo proposito perseuerarent, vt cum nostris prouinciæq; nostræ Delectis de Religione tractare non vellent, vel in vllum colloquium consentire; sed tantummodo spatium peterent deliberandi, suamq; nobis sententiam significandi: nos verò metueremus, ne interea temporis, quemadmodum hætenus re ipsa & experientia compertum est, nostram simplicem & Christianam deliberationem peruertere, ac sub falso prætextu, quasi & verbo Dei, & fidei obseruationique antiquorum contrariam, oppugnare ac reprehendere: vel alioqui rationes ac media, vniuersum opus Christianæ reformationis impediendi ac remorandi, inquirere conarentur, non equidem conueniebat nobis, vt ad hanc temporis spatiique petitionem, Deliberationem nostram, & Christianæ Reformationis exequutionem diutius differremus. Et sanè quindecim dies vel tres hebdomadæ per se, in huiusmodi non Christiano proposito vltius deliberandi & consultandi, nimis magnum temporis spacium fuerunt. Nam alioquin ad ipsorum institutum satis temporis, & quantum ipsi voluerunt, concessimus, nempe à Iulio vsque ad Decembrem: & si illis libuisset, potuissent adhuc plus temporis spaciique assumere.

Ex hac responsione nostra vnicuique Christiano obuium est videre, nihil penitus esse quod de breuitate temporis sibi à nobis concessi conquerantur. Nam vt ad Christianam ac piam Deliberationis nostræ examinationem sese instruerent, quod ex vna parte nos ab illis petimus, ex altera parte eorum officium requirebat, etiam pauci dies ante Conuentum, quibus librum habuerunt, satis superque illis faissent, etiam si ad hos quindecim dierum, vel trium hebdomadarum spacium non adiecissemus.

Porrò quòd dicunt, se causæ magnitudinem ac grauitatem mouisse, quòdque de cōmonefactione eorum quæ in hoc negotio Imperij recessus permittunt, facta apud nos per Capitulares nostros, id libenter eis concedimus. Verum propter eandem causam, quãdoquidem sciuerunt hanc rem tanti ponderis esse, nempe à qua perpetua salus ac beatitudo nostra tota pendeat, tantò propensiores esse debuissent ad nos, vnà cū nostris, nostræque prouinciæ delectis, in ea consilio suo iuuandum, omniãque ad normam verbi Dei examinandum, consultandūque denique ac decernendum. Quantum attinet ad Recessus Imperij, quos satis vehementer contra nos citarunt, postea respondebimus.

Quintò admodum molestè ferunt, quòd posthabita eorum instantia & informatione, imò ne delectis quidem perspecta, volumen Christianæ Reformationis, eorum qui pro sua libidine & arbitrio, contra verbum Dei & traditionem Catholicam illud congesserint, talique versutia proposuerint, vt per latens venenum, quod in eo elegantibus ac splendidis verbis proponatur, etiam electi (si fieri posset) seduci possent, praua suggestionem persuasi, imprimi, & plurima exemplaria huc illuc (vti acceperint) transmitti passimque disper-

gi fecerimus; nec non passi sumus, vt tam plurimæ eius voluminis occasione, nostris regionibus & seculis inauditæ nouationes contra religionem in ciuitatibus nostris, Bonnæ, Antoniæ, Lynsæ, Kempis, & alibi passim in diœcesi Colonienfi, quo longius hoc amplius præsumantur.

Ad hoc respondemus. Non negamus, Christianam Deliberationem nostram, iuxta vnanimem Prouinciæ nostræ supplicationem, in prouinciali Concilio, 22. Iulij Anno M. D. XLIII. Prouinciæ diœcesicôfque nostræ ordinibus proposuimus, ac petimus, vt quilibet ordo præter nostros pios aliquos, doctos, zeloque ardentis viros destinare ac constituere vellent, qui librum Reformationis in manus sumerent, de eoque per singulos articulos percurrendo Christianè & cum omni mansuetudine ac lenitate inter sese conferrent, atque vnanimiter in Domino cõuenirent. Neque ita longè post prouinciale Concilium hæc nostram Deliberationem typis excudi, verum tamen ante Datum Antididagmatis per typographiam euulgati, nobisque transmissi, non publicari, neque vt præter veritatem nos insimulant, plurima, vel aliquot centum eius exemplaria huc illuc transmitti, dispergiquæ fecimus. Porro quod delecti ipsorum informationem non perspexerunt, in nobis culpa non fuit; sed posteaquam ad multiplicem petitionem nostram ipsi Capitulares in eiusmodi delectum volebant consentire, neque suos Delectos constituere: factum est, vt nec ab aliis Ordinibus quisquam ad Delectum istum fuerit deputatus. Nemo etiam ex ipsorû parte spontaneus fuit, vt iuxta petitionem nostram ad hunc Delectum vsurpari se & adhiberi pateretur.

Verum tres isti ordines prouinciæ nostræ, nempe Comites, Equites, & Ciuitates totum negotium nobis commiserunt, rogaruntque vt Christianè, salutariter, & hoc pacto Reformationem institui & in effectum executionemque deduci curarem, quemadmodum quàm maximè è re prouinciæ nostræ fore iudicarem, ac coram diuina maiestare defendere & excusare possemus. Iam per quos hætenus steterit, quod ad hæc negotia nullus Delectus fuerit ordinatus, & vtum ij, qui id temerè & sine vlla causa nunc nobis obiiciunt, an verò nos in causa simus, id quilibet prudens ac pia mente præditus facilè iudicare potest. Verum hoc libenter fatebimur, nos nunquam ea intentione & in eum finem Delectum constituere proposuisse, vt in eo cuiuslibet pij sententia ac placitum ab altero, per longas ac spinosas confutationes, in scriptis oppugnaretur: sed longè magis, vt in eo Simplex nostra de Reformatione Deliberatio in nomine Domini in manus sumpta, perquireretur, & per Christianum colloquium, vt antè diximus, expendere ac peruestigaretur. Ad quod homines isti nullo modo permoueri potuerunt, quamuis propterea nos accusandi, quod sine illorum consilio egimus, nec modum nec finem faciant.

Quod verò vterius dicunt, Deliberationem nostram de Reformatione, pro libidine & arbitrio eorum, qui illam congesserunt contra S. Scripturam & traditionem catholicam esse compositam, idque tanta
verfusia

versutia & calliditate, vt per latens venenum, quod in ea elegantibus ac splendidis verbis proponatur, etiam electi (si fieri posset) seduci possent, &c. Ad id respondemus: nos nostram de Reformatione deliberationem, etiam post diligentem ipsorum Antididagmatis, lectionem ac perperensionem, hactenus aliter deprehendere non potuisse, quam penitus in verbo Dei fundatam, atque idcirco nihil in se continentem, quod veræ Catholicæ traditioni Christianæ Ecclesiæ vlllo modo repugnet, id quod fauente Domino, in refutatione Antididagmatis euidenter & irrefragabiliter demonstrabitur. Meritò igitur huic accusationi suæ superfedere, secumque perpendere debuissent, quod etiam alij fucum istum, quòdque id principaliter ad nos pertineat, facillè intelligere queant. Si enim tam audaces ac temerarij esse vellemus, vt præsumeremus deliberationem, quomodo Christiana Reformatio in ecclesiis fidei nostræ commendatis institui deberet, in lucem emittere: & tamen Christianæ fidei nostræ ac doctrinæ Euangelij adeo ignari & imperiti essemus, vt nobis per malos homines persuaderi, nosque longè à lumine abduci pateremur, vt quod mali homines ac seductores contra verbum Dei, & contra verè Apostolicas & Catholicas traditiones pro sua libidine & arbitrio congestissent, tanquam Christianum & in verbo Dei fundatum partim ipsi reciperemus, partim iis, pro quibus Christus Saluator noster sanguinem suum fudit, traderemus, sanè tam perditus ac deprauatus homo essemus, qui non tantum non in munere ac dignitate Episcopali, sed nec inter Christianos, imò ne quidem inter alios homines vlllo modo tolerandus esset. Verum in Domino omnium dominorum, qui mysteria sua à sapientibus huius mundi abscondit, paruulis verò intellectu reuelat: qui nobis omnibus Sacram scripturam suam nobis proposuit, ad eamque rectè intelligendam Spiritum sanctum promisit, qui nomine fidei mente atque in spiritu & veritate se inuocantem, vlla re ad salutem necessaria destituit, spem ac fiduciam nostram collocauimus, sacram scripturam, gratia Dei adiuuante, aliquantò diligentius legimus, Dominum pro sancto Spiritu suo inuocauimus, ac deinde deliberationem nostram ex proprio mandato, non ex falsa aliorum persuasione per tales homines in quibus sapientiam, cognitionem ac zelum Christi animaduertimus, scripto consignari curauimus, ac peruestigauimus. Neque speramus quenquam, quantumuis acutus, subtilis & doctus esse velit, quicquam in hac deliberatione nostra deprehensurum, quod verbo Dei dissentaneum, in eoque non certissimè fundatum sit. Si verò quis est, qui cum veritate contrarium ostendere & euincere potest, paratissimi sumus, æquissimòque animo feremus, meliùs nos doceri & instrui: quod sæpe numero polliciti sumus, & ad quod non minus sæpe nos obtulimus.

Porò quòd in quibusdam ciuitatibus nostræ diœceseos Reformationem in opus producamus, & varias aduersus Religionem nouationes posthabitis plurimis eorum & assiduis supplicationibus excitari atque præsumi patiamur, huius nihil vltèrius cum veritate poterunt

proferre, quàm quod mandauimus sacrosanctum Euangelium purè ac synceriter prædicari, pijsque hominibus qui veritatis cognitione instructi, supplices id petierunt, sacramenta, Baptismus, & sacra Cœna iuxta Domini institutionem ministrari: actionem quoque tractationemque eorum vnà cum consecratione nuptiarum, & alijs quæ in Ecclesia coram tota multitudine, & ad ædificationem eius accommodatissimè, peragenda sunt, in vernacula lingua populo proponi: quod Spiritus S. serió requirit, & tanquam verè Apostolica Catholicaque traditio ab initio fuit in Ecclesia obseruatum. Alioquin reliqua omnia adhuc in pristino statu immutata reliquimus, donec Reformatio ordinaria ratione publicari, & in effectum executionemque deduci poterit.

In eo nihil equidem nouatum est, sed quod antiquum semperque verum ac rectum est, pio vsui suo est restitutum. Hoc videlicet quod Christus Dominus, & Apostoli eius à principio nobis tradiderunt, ecclesiæque Christi à mille annis obseruarunt. Miserandum profectò est, quod homines isti antiquas Catholicas traditiones nobis perpetuò obijciunt, cum tamen sciant, sacrosancta sacramenta simul cum Euangelium ea ratione ac forma administrare & dispensare, quam nos institimus, esse certissimam traditionem Apostolicam: & tamen nihilominus audent id nouitatis crimini subijcere. Quod etsi Christianus lector ex sola deliberatione nostra satis superque cognoscere potest, tamen in refutatione Antididagmatis copiosius euentiusque demonstrabitur: videlicet nihil omnino in deliberatione nostra traditum esse, quod nouationis nomine appellari queat, aut non ex fontibus verbi Dei haustum, & ad amissim verè Catholicarum traditionum ordinatum sit & institutum. Porro quod rursus multiplicem supplicationem & instantiam suam, qua Christianæ reformationis propositum deprecari sint, ad id respondere nos oportet, sicut antè: videlicet, Necessè esse, vt mandatum Dei omni humane petitioni, supplicationi & præcepto, necnon propriæ libidini arbitrioque anteponamus.

Quòd ad nostrorū Antididagma pertinet, diligenter sanè id cognouimus atque examinauimus: verum ex eo nondū persuaderi possumus, quòd proposita à nobis: Deliberatio quicquam in se contineat, quòd non certum firmumque fundamentū suum habeat in verbo Dei. Cum igitur in eo quod præcepit nobis Dominus, firmi immotique persistere debeamus, non curantes, quicquid omnes homines contra id excogitent aut agant, officij sanè nostri fuit in obedientia Christi pergere, nec permittere vt Antididagma eorum ab ea nos remoraretur.

Sextò conatur authores Antididagmatis rudioribus ac simplicioribus persuadere, quasi propositum nostrum Christianæ reformationis postremò Ratisbonensi Recessui, non, quemadmodum nos affirmemus, concordet, nec autoritate eius præceptum iniunctumque fuerit, quin potius contrarium: atque idcirco illicitum. Et quò plus probabilitatis huic assertioni suæ concilient, libenter insinuare vellent, quoniam articuli religionis, quorum causa Ratisbonæ descensum fuit ad colloquiū, omnes suspensi fuerint ad vsque Conciliū aliquod generale, vel generalem

ralem Imperij Conuentum, Protestantibus quoque iniunctum fuerit, ne ultra conciliatos articulos progredierentur: nobis non licuisse talem Reformationem, qualis est nostra Deliberatio instituere, &c. Dicunt etiam Recessum istum Prælati iniunxisse, non ut pro suo solius arbitrio, aut ex consilio aduentitiorum non probatorum hominum quorūcūque, verum ut inter se, & cum suis, quibus præsent, Christianam instaurationem Religionis meditentur: ita tamen, ut Augustano recessui nulla in parte derogeretur. Ac si quid fortè inde disceptationis suboriretur, Cæsareæ Maiestatis declarationem in eo expectandam. Cum primis autem, ne Protestantes interea temporis quenquam ad se pelliciant, attrahantve.

Ad obiectiones istas respondemus. Primò in dicto Recessu omnino nobis iniunctum est, Christianam Reformationem instituere, quæ ad bonam, decoram, ac salutarem Ecclesiarum administrationem promouendam conferat, eamque strenuè ac sedulò in executionem effectūque perducere, nec pati, ut quicquam in eo nos remoretur & impediat. Hæc sunt ipsa verba Recessus.

Quod si debuimus Christianam reformationem instituere atque exigere, quæ ad bonam, decoram, ac salutarem ecclesiarum administrationem vim habeat: utique necesse habuimus in administratione, ad commodum & vtilitatem Ecclesiæ, quæcunque in abusum deuenerunt, non nihil mutare & corrigere. Neque enim necesse est reformare, quod iam ante in legitimo vsu versatur: nec restaurare quod nunquam collapsum est, sed publicè obseruatur. Nec facillè alius inueniatur reformandi modus, quàm ut id quod antea deformatum erat, pristinæ ac genuinæ formæ restitueretur. Iam verò verbum Dei, verèque Apostolica & Catholica traditio Ecclesiæ vnica vera forma ac regula est, salutarem Ecclesiarum administrationem instituendi, iuxta quam ministerium Ecclesiasticum apud nostros corrigere desiderauimus, aliter neque ex proposita Deliberatione nostra, neque ex ipso facto vnquam demonstrari poterit. Quare nemo nos accusare potest, quòd aliam Reformationem instituere tentauerimus, quam dictus iste Recessus expressè nobis mandauit & iniunxit, hoc est Christianam, & ad bonam, decoram ac salutarem Ecclesiarum administrationem conducentem.

Contra hoc nihil facit, quod de suspensione Articulorum, in Colloquio Ratisbonensi tractatorum commemorant. Recessus enim iste non eos articulos, propter quos ad colloquium descensum fuit, quemadmodum Authores Antididagmatis asserunt, suspendit, sed colloquutorum tractationem ad Christianum concilium remisit. Per hoc autem nemini prohibere, ea quæ in Colloquio rectè ac piè conclusa fuerunt, recipere, quod Authores Antididagmatis ex se ipsis libenter huic Recessui appenderent. Si enim omnes articuli, quorum gratia ad Colloquium descensum fuit, hac ratione ad Conciliū remissi suspensique fuissent, ut de illis nulla ex parte concionari, docere vel vsurpare liceret: sequeretur, in vniuersum de nullo Christianæ Religionis articulo amplius concio-

nandum, docendum, ac vsurpandum esse, quandoquidem in dicto Colloquio de omnibus articulis Christianæ doctrinæ & obseruationis tractatum fuit. Ex quo notandum est, quantoperè homines isti inflammati sint, ad propositum nostrum Christianæ Reformationis instituendæ redarguendum, carpendum, atque impediendum, adeo vt non solum contra S. scripturam, & traditiones, quas indefinenter obiiciunt, sed etiam contra sensum communem, ac seipsum plurima in medium adducant. Verum vtcunque sit de suspensis articulis, nos tamen, sicut antea quoque respondebimus, neque in his, neque in aliis quibuscunque quicquam nouauimus, sed quod verum, antiquum ac sempiternum est, ex tenebris eruere, rursusque in lucem producere studuimus: nempe, quod Christus Dominus nobis præcepit, & Apostoli eius tradiderunt. Nihil igitur proposuimus, quod conciliatio articulis vlllo modo, taceo multis modis, vt nostri rursus calumniosè de nobis asserunt, repugnet. Porro quod vltèrius ex eodem Recessu hæc verba (Inter se, & cum suis, quibus præstant) allegant, ex eoque libenter inferre vellent, nobis non licuisse, Christianam Reformationem propria persona tantum, vel consilio aliorum piorum hominum, qui certos ordines, peculiarésque titulos in Diocesi Colonienfi non habent, instituere, quam inanis ac friuola obiectio hæc sit, videre in promptu cuique est. Constat enim citata verba, nihil aliud quàm duo postulare: videlicet, vt Prælati se suosque reforment. Præterea nouit omnis pia mente præditus, in eiusmodi diuinis ac necessariis præceptis, neminem debere alterum expectare. Nihilominus tamen tentauimus eam rationem ac viam instituere, quã vnã cum aliis Prælati Reformationem auspicaremur, verum cum Christiana Reformatio hac via & ratione, non quemadmodum necessitas postulabat, promoueretur, atque in cursum suum dirigeretur, nihilominus opus istud apud nostros, fidei curæque nostræ commendatos, quantum in nostra potestate positum fuit, instituere, nullique diligentia, labori & sedulitati in eo prouehendo parcere debuimus: quamuis nemo vel nostrorum vel aliorum opera consilioque suo voluerit nobis esse adiumento. Quomodo autem negotium istud non soli per nos ipsos, sed cum consilio nostrorum tractare petierimus, vtque id assequi possemus, nulli studio diligentiaque pepercerimus: item quod nullorum aduentitiorum ac non probatorum hominum consilio ministerioque vfi simus, id iam ante indicatum est, & nonnullis ex Aduersariorum turba, iisque qui superioribus proximis tribus prouincialibus Conciliis fortè interfuerunt, probè notum, & abundè demonstratum.

Quod cautum est, ne Augustano Recessui vlla in parte derogetur, id non vltèrius se extendit, quàm vt Augustanus iste Recessus in iis articulis, de quibus in Ratisbonensi non est dispositum, obseruetur.

Iam verò expressè positum est in Ratisbonensi Recessu, Prælatos debere Christianam reformationem instituere & exigere, nec pati vt ab eo faciendò quicquam ipsos impediatur. Quamobrem statuimus recen-

tius istud decretum, iuxta verum, simplicem ac genuinum eius intellectum, videlicet quem verba ista iuxta sacram scripturam, & catholicam traditionem in se habent, fideliter exequi & imitari. Cautio igitur Augustani Recessus nullo modo nobis obiici potest. Ad id quod obiiciunt, in Rarisbonensi Recessu positum esse, Si quid forte disceptationis inde suboriretur, Cæsareæ Maiestatis declarationem in eo expectadam. Cum primis autem, ne Protestantes interea temporis quenquam ad se pelliciant, attrahantve, respondemus, Nos in deliberatione nostra, & alias, nihil aliud introducere studuimus, quam quod Christus Dominus nobis præcepit, & Apostoli tradiderunt: ultra quæ non opus est ampliori declaratione facta ab hominibus. In quo si nostri existimant nos aliquid instituire, quod à Christo Domino non sit præceptum, nec ab Apostolis traditum, debent tanquam propinquissima nostra membra & Canonici, ad Christianum Colloquium, in quo hac de re tractaretur, & nobiscum & cum Delectis nostris habendum descendere, ad Christianum atque vnanimem intellectum inquirendum. Hæc prima proximæque via fuisset, omnem inter disceptationem deponendi: quæ tum à Deo, tum Apostolicis traditionibus illis mandata est, verum posthabita multiplici petitione nostra nobis ab illis penitus abnegata.

Quantum ad Protestantes attinet, non vterius nos ad illos pellecti, aut attracti sumus, quam ad omnes, qui Christiani esse cupiunt, vitamque suam ad regulam verbi Dei componere student: nec plus cum illis commercij habemus, quam cum aliis Christianis ac membris Imperij. Scimus nos debere cum omnibus hominibus, qui nomen Dei inuocant, & Christo Domino credunt, in ipso Christo Domino, iuxta mandatum illius, amicitiam familiaritatemque exercere. Ac prout omnes & singuli ordines Imperij, ex communi Imperij ordinatione, nobis coniuncti sunt, ita cupimus nos erga omnes & singulos, sicuti decorum requirit, gerere ac demonstrare.

Quod si dicant, Deliberationem nostram Christianæ Reformationis, & efficacis correctionis, in quibusdam Ecclesiis curæ nostræ commendatis, institutam, cum Protestantium fide & Confessione concordare, non tamen possumus id quod pium atque Christianum est, imò ad pietatem necessarium, propterea quod cum eorum Confessione consentit, reiicere ac derelinquere, sperantes insuper, neminem pia & Christiana mente præditum vitio id nobis vertere posse, præsertim cum aliter non constet, quam istam nostram Deliberationem, institutamque emendationem, ad hunc eundem modum in verbo Dei nobis sine dubio mandatam & iniunctam esse.

Præter hæc omnia Cæsareæ Maiestas eadem hæc verba Recessus, Ne Protestantes quenquam ad se pelliciant attrahantve, sic explicauit, vt verbum (Pellicere siue attrahere) hunc habeat sensum: ne Augustanam Confessionem Protestantes posthac nulli Ordini, qui alterius Religionis fraudibus ac technis subditos suos subducant, & in tutelam defensionemque recipiant, nemini tamen interea temporis prohibitum sit, qui cupiat illorum se religioni adiungere, quo minus id

faciat. Itaque qui hæc omnia rectè perpendere & ponderare volet, is facile perspiciet, nos cum nostro Christianæ Reformationis proposito nihil aliud quæsiuisse aut egisse, quàm id ipsum, quod nobis Ratisbonensis recessus mandauit & iniunxit, & nihil quicquam quod ei contrarium sit, vel saltem aliqua ex parte dissentaneum.

Quòd etiam Authores Antididagmatis Cæsareæ Maiestatis literas ad se publicatas obiiciunt, eorùmque auxilio libenter vterentur, ad importunæ reluctationis suæ, qua se nobis opponunt, fuco patrocinandum: quas etiam, sine dubio hac intentione suo Antididagmati præfixerunt, non est, quod quisquam miretur, aut multum curet: quin potius inde discat animaduertere, quomodo talibus rebus pro se vti studeant, quæ vel ad falsum & inconstantem rumorem, vel fortasse per importunam & improbam instantiam sui ipsorum, eorùmque qui nobis in hoc casu sine vlla iusta & legitima causa aduersantur, practicata & euulgate sunt. Quod sic se habere testantur Cæsareæ maiestatis literarum principia, quæ hæc verba habent, Accepimus, &c. Item, Peruenit ad nos digna fide relationis, &c. Diligenter quoque videatur quid ad Cæsaream Maiestatem instructionis forma & alias delatum fuerit: nempe de prædicatoribus quibusdam, & aliis plerisque nouæ religioni addictis & adhærentibus, qui variis modis contenderint, atque adhuc contendunt, quòd Capitulum Clericorùmque Coloniensium ab antiqua nostra vera & Christiana religione auertant, nouæque suæ religioni coniungant. Item: de nouationibus grauissimis in Religione ac fide, Christianarum item & laudabilium ceremoniarum, cultusque diuini. Videatur porro qui sint, qui proposito nostro Christianæ Reformationis sese opponunt, in eoque quemadmodum opinantur, tam strenuè ac Christianè se gesserint, & facile deprehendi poterit, Cæsaream Maiestatem non ex proprio motu & impulsu, sed intempestiuis interpellationibus permotum, non amicorum nostrorum, sed aduersariorum: non veram sed falsò confictam & inconstantem instructionem relationemque superiùs dictarum rerum, scripto comprehendere, & ad Capitulum ac Clerum ciuitatis nostræ Coloniensis, vel fortè ad eos, qui vel ex mandato accepto, vel ex solita sua religiosa deuotione pro eo institerunt, dirigi mittique permisisse. Verum vtcunque de eiusmodi technis sit, hoc tamen cum veritate nunquam poterit ostendi, quòd eiusmodi prædicantes aliòsque homines ad nos accersuerimus, vel eorum ministerio vsi sumus, qui aliquem nostrorum, taceo Clerum Ciuitatis Coloniensis tentarint ab antiqua vera & Christiana religione auertere, nouæque cuidam religioni coniungere. Neque etiam vellemus vel per nos ipsos, vel per alios vllam nouitatem in Religione, fide & cultu diuino introducere. Quicquid autem in his institutum est, vel in Deliberatione nostra de Reformatione comprehensum, hoc totum fundatum est in verbo Dei: atque idcirco non est nouatio, sed antiquæ veræ & Christianæ religioni consentaneum, id quod coram Deo & apud omnes Christianos, vera sapientia & intellectu præditos ex proposito deliberatione nostra satis constat, & adhuc copiosè in Refutatione Antidida-

Antididagmatis demonstrabitur.

Quod cum ita sit, facile est cuius videre, quod Christiana Reformationis Aduersarij dictas literas falsis relationibus ab Imperatoria Maiestate obtinuerint, quodque idcirco nostris contra Christianum propositum nostrum nihil adiuuenti adferant. Adhuc cum nihil aliud requirant, quam ne graues ac molestae nduationes in religione ac cultu diuino inducantur, vel permittantur: nobis verò nihil minus propositum sit, ex eo etiam clarè patet, Cæsareæ Maiestatis literas nullo modo posse nobis obici: præsertim cum ei Christianum propositum nostrum humillimè aperuerimus, nostram Deliberationem exhibuerimus, denique nos obtulerimus, ad desistendum ab omnibus his, de quibus ex fundamento verbi Dei conuinci possumus, quod non sint nobis à Christo Domino mandata & iniuncta: vicissim etiam Cæsaream Maiestatem humillimè rogauerimus, vt in omnibus istis, quæ certum ac firmum fundamentum suum habent in verbo Dei, & à quibus sine offensione & indignatione Dei desciscere non possumus, nos adiuuare, aut saltem non impedire dignetur, &c. Ad quam petitionem nostram Cæsareæ Maiestatis clementissimum responsum adhuc expectamus, ac propterea in hac re nullius inobedientiæ contra Cæsaream Maiestatem (quod crimen nostri contra quam eos deceat, officiumque eorum, quo multipliciter nobis obligati & obstricti sunt, requirit, libenter intenderent) insimulari possumus. Verum id libenter illis ignoscimus, Christoque Domino iudicandum commendamus.

Septimò, Hi qui Antididagma cõgesserunt, hoc quoque vehementissimè grauissimèque citant, quod in Præfatione nostra præ nobis feramus, nos decreuisse librum Reformationis sine vltiori mora in lucem proferre ac diuulgare: imò nos nullo modo debere ad cuiuscunque hominis siue commune siue priuatum iudicium, vel vna hora differre diuulgationem: sed quicquid decretum summa diligentia in opus perducere, promouere ac tueri & conseruare. Quemadmodum etiam forma libri non in morem consultationis, sed præcepti digesta sit. Verum Authores Antididagmatis considerare debuissent, nos tam multa centena exemplaria dispersisse, quin saltem vnum aut alterum nobis reseruauerimus, ex quibus cognoscere possemus, vtrum omnia ea ratione, eoque sensu & intellectu quo ab ipsis citantur ac repetuntur, per nos scripto comprehensa sint. Verum vteumque sit, in impressis exemplaribus nostris in citato loco hæc verba inuenimus. Potissimum cum intelligant, decere nullo modo nos in iis rebus, quæ à Deo & Seruatore nostro ex eius verbo certò agnoscimus nobis & impositas & præceptas illius hominis siue commune siue priuatum iudicium vel ad horam expectare, &c. Ex quo elucet, quamuis speramus in nostra Consultatione de Reformatione, nihil nisi quod verbum Dei certò nobis imponit & præcipit, vel saltem quod fundamentum suum in eo habet, inuentum iri: ea tamen verba non hac forma, nec tali sensu à nobis scripta esse, quali ab Aduersariis perperam citantur. Eo enim loco nul-

lam mentionem fecimus, quod omnia quę in toto libro continentur differre nequeamus: sed ea quę & lector & nos agnoscere possemus certò nobis à Deo imposita & iniuncta esse, &c. Hoc autem verum est, quod totam Consultationem nostram omnibus Christianis, cuiuscunque ordinis seu dignitatis sint, nostris quoque iudicandam obtulimus ac exposuimus, eosque propter Dominum rogauimus, vt si quid in ea deprehendant, quod æterno verbo Dei non consentiens sit, aut ad veram fidei in Christum ædificationem facere non videatur, quæ est sita in diuini incrementi accessione, eius nos certiores reddant, & ex S. literis cum omni mansuetudine ac lenitate erudiant, pollicentes id nos in optimam partem accepturos, & ea quę intellecturi essemus ad Ecclesię reparationem conducere, propensa voluntate amplexuros, & diligentius facturos, &c. In quo significauimus, nos contentos esse non tantummodo ad differendum propositum nostrum, verumetiam ab eo penitus discedendum, si vel de minimo per verbum Dei possimus edoceri, quod aliquid instituerimus, quod præceptis Dei non sit consonum, aut ad veram fidei in Christum ædificationem non faciat.

Verum vt illud, quod & nos & alij ex verbo Dei indubitato agnoscunt, nobis à Deo mandatum & impositum esse, ad vllius hominis siue commune siue priuatum iudicium, longo vel breui tempore differamus, quis Christianus id nobis consulat? Et quid hoc aliud esset, quàm arbitrium ac placitum humanum, mandatis Dei, hominẽque Deo anteponere?

Amplius dicunt Authores Antididagmatis, S. Scripturam, vetustiss. concilia, Patrẽsque veteres longè aliter docere, quàm nos in Præfatione nostra commemorauerimus, ac iam rursus confessi sumus. Id longè diuersum esse ab eo quod in nostra præfatione, ex sacra Scriptura, vetustissimis Conciliis, Patribusque veteribus instructi confessi sumus, & nunc rursus confitemur: Nempe in controuersis religionis nostrę negotiis, vniuersalis Concilij iudicium, atque vbi inferiores, minorẽve Ecclesię in erroneam fortè opinionem inciderint, causas ad maiores & superiores Ecclesias, ac tandem ad Cathedram Apostolicam & Concilium generale deferendas: nec vllas interea temporis præsumendas nouationes. Neque enim Christum Apostolis suis gratis præposuisse Petrum, ei que principatum seu primatum cuiuslibet Episcopi auctoritatem longè exuperantem contulisse.

Ad hæc omnia respondemus, Verbum Dei testatur, Deum dare sui Spiritum sanctum, qui eos inducat in omnem veritatem. Quamobrem negotia religionis apud filios Dei non temerè in controuersiam vocantur. Si verò contingit, vt ex filijs Dei quidam à carne & sanguine, necnon Satana vincantur, & in talibus negotiis in erroneum sensum inducantur, reliqui, quos Dominus adhuc in sano intellectu conseruat, omnem diligentiam adhibent, ac sedulam operam nauant, vt quàm citissimè fieri potest, errantes spiritu mansuetudinis ad verum intellectu

ctum

Et cum reducant, in eoque nullum Concilium expectant. Et quamuis ij, qui inter filios Dei infirmi sunt in fide, vel alij in negotiis religionis plurimas contentiones ac controuersias excitant: debent tamen ij quos Dominus in veritate sua conseruat, nihilominus in confessione atque obedientia agnitę veritatis indefinenter pergere, in eoque nullum mortalium morari & expectare.

Postulat quidem interdum & operatur fraterna charitas, vt quò melius errantes de veritate instrui & edoceri queant, negotia religionis ad homines magis spirituales & Concilia deferantur, quemadmodum fecerunt Christiani Antiochia. Illi enim controuersiam, quę apud ipsos de Mosaicis ceremoniis suborta erat, ad Apostolos, Presbyteros, & totam Ecclesiam Hierosolymitanam detulerunt. Verum inde non sequitur, quod interea temporis à prædicatione & doctrina veritatis, ab administratione Sacramentorum iuxta institutionem Christi, ab ædificatione & reparatione Ecclesię Christi ociandum sit ac cessandum. Sicut nec Paulus & Barnabas vel vnus horę spatium dum controuersia ista tractaretur intermiserunt, quo non veritate de suprã dicto articulo confiterentur ac docerent. Item quando Arrius & alij heretici controuersias in religione excitauerunt, habita quidem concilia sunt, ad eas deponendas, hominesque ex errore eripiendos: verum nullus pius Episcopus & Ecclesię minister idcirco prædicationem veritatis Christi de talibus articulis controuersis distulit.

Cum igitur salua conscientia coram Deo testari possimus, quod in nostra Deliberatione propositoque Christianę reformationis, nihil sciamus contineri, nisi quod nobis à Christo Domino indubitatè præceptum & impositum est, cumque nemo hactenus extiterit, qui rem aliter se habere demonstrauerit, nullo modo nos decere potest, debitam obedientiam nostram in eo, in quo de voluntate Domini certè instructi & persuasi sumus, differre, negotiãque iamprimum ad superiores cathedras vel Concilia remittere. Id enim nihil aliud esset, quàm hominũ iudicio arbitriõque commendare, vtrum obedientia Deo præstanda sit. Omnis pius Christianus hoc facillè intelligit: quod si in omnibus negotiis religionis, de quibus aduersarij & hostes Christi controuersias excitant, semper cessandum esset, donec negotia in Conciliis discuterentur, iamdudum cum vniuerso Euangelio Christi conticescendum fuisset. Nouationes, quemadmodum debemus, libenter euitabimus: & de iis quę in dubiũ vocantur, Ecclesias vberioribus donis dotatas, & Christiana Concilia libenter audiemus. Verum vbi certa habemus mandata Dei, ibi cessare nõ possumus: sed oportet vt in eis permaneamus ac persistentes, non curantes quis propterea nos oppugnet & impetat. Breuiter, si quis est, qui nobis ex verbo Dei demonstrare potest, aliquid in deliberatione nostra de Reformatione, contineri, quod à Deo nobis certò mandatum non sit, vel etiam à nobis non requiratur, parati sumus ab eo penitus desistere, taceo ad Concilium id differre. Qui verò id non potest, is certè nec à nobis petere debet, vt cum

obedientia nostra Deo præstanda, vel per vnam horam vllum aut hominem aut Concilium expectemus. Cæterum quid istorum negotiorum dilatione ad Concilia quærat, id longo hæctenus tempore experientia satis declarauit, nempe vt in pristino semper statu res permaneant, omnisque Christiana Reformatio tali prætextu excutatur.

Quod authores Antididagmatis hic annectunt: Formam libri nostri non in morem consultationis, sed præcepti digestam esse: id nimis superstitiosum ac scrupulosum est, vt quiuis Christianus intelligit. Cum in omnibus rebus, siue ordinationes sint, siue alia negotia, consultationes semper tali forma componi, scriptoque consignari soleant: quemadmodum eiusmodi ordinationes, vel alias causas ad extremum publicare, vel in effectum executionemque deducere optimum iudicatur.

Postremò quò magis sinistra de nostra Consultatione suspicionem excitent, dicunt, Eam (quam ipsi errorem appellant) non à nostra persona (quam optimum virum nominant) sed ab externis, qui Capitulum non fide, nec æqua mente prosequantur, defluere. Quibus perinde sit, qualecunque dent consilium modo proposito eorum conducat. Quod ipsum vel hinc eliciatur, quod in præmonitione & mandato contra errorem Anabaptistarum, Cæsareæ Maiestatis edictum aduersus Anabaptistas, vt minimum in tribus partibus, non sine magna pernicacia & temeritateque abrogarint.

Quantum ad hoc, quod nos optimum virum nominant, & tamen nihilominus inferre conantur, quod per malos homines patiamur nos in eiusmodi errorem abduci, &c. Ad id iam antè respondimus: & in eadem responsione permanemus, dicentes, Quòd si tanta rerum diuinarum ignorantia laboraremus, vt mali ac perfidi homines tam citò in adeo periculosas res seducere possent, idonei non essemus ad grauissimum opus Christianæ reformationis in nos recipiendum. Ac si id tantis ignorantie tenebris obæcati in nos reciperemus, nihil minus essemus, quàm in ista vocatione tolerandi. Hanc igitur liquet, quàm egregiam pietatis laudem nostri nobis tribuant, cum constet eam non humanam taceo Episcopalem pietatem ac probitatem esse, perniciosos errores ac dissipationem Christianæ religionis nostræ contra verbum Dei & Cæsareæ edicta introducere, ex quacunque tandem informatione & instructione id fiat.

Quod authores Antididagmatis dicunt, eos qui nos ita informauerint, nostro nomine in præmonitione cõtra errorem Anabaptistarum, Cæsareæ Maiestatis edictum, & minimum in tribus partibus magna pernicacia & temeritate abrogasse. Primum vbi Præfectum simul cum prædicante ordinem inquisitorem & examinatorem huius, sicut & aliarum hæresum: cum Cæsareæ Maiestatis edictum inquisitionem huiusmodi spirituali tantum iudici commendet.

Ad hoc respondemus. Spiritualium, & quidem verè spiritualium iudicum inquisitionem in hanc & alias hæreses nostra ordinatione non tolli. Quoniam verò propter penuriam ac defectum sanæ doctrinæ, & assiduæ inspectionis verorum Pastorum, plurimi errores hinc inde in
vulgo

vulgo suboriuntur, quo citius tempestiuusque illis occurratur, ex auctoritate veterum Canonum, Cæsareique edicti cōstituiimus, vt præter Pastores etiam præfecti nostri hac in parte suam conuenientem faciant inspectionem, vt qui & magis metuuntur, & errantes ad ordinariam inquisitionem melius adigere possunt. At quid per hoc Cæsareo edicto derogatum est, quando id ipsum quod præcipit, magis ordinaria via perficitur. Etenim ordinarij spirituales iudices non possunt singulis temporibus in omnibus locis esse. Adhæc non prohibet Cæsareum edictum, quominus per quemlibet pastorem & præfectum, imò quemuis Christianum, quàm citissimè fieri potest, omnis generis erroribus occurratur, emendatioque queratur. Alterum quod Cæsareo edicto contrarium esse aiunt, est quod in dicta præmonitione permittatur, Anabaptistas quoslibet sine differentia donare venia: vbi Imperiale edictum mali tanti incensuribus nullum faciat veniæ locum. Tertium item quod in eadem præmonitione constitutum sit, pertinaces in errore Anabaptistas relegare aliò vbi exulent, cum Edictum illud disertis & expressis nominibus vetet, nec ista possunt ad eiusmodi grauem nostri diffamationem citari, quemadmodum nostri libenter facerent. Nostra enim deliberatio nullius veniæ meminit, sed tantummodo vult vt Anabaptista qui tractabiles sunt, & se doceri patiuntur, errores suos coram Inquisitoribus publicè abiurent. Sic etsi relegationis in exilium meminit, his tamen ambobus adiunctum est, iuxta legem Imperij & Imperialem Cōstitutionem de his decretam & editam. Et licet nostra ordinatio erga eos qui ad veritatem se reduci patiuntur, vel alioquin non periculosè admodum errant, ad lenitatem ac mansuetudinem tendat, id tamen non debebat ipsos, spirituales viros tantoperè offendisse, qui in nulla capitali causa sine pollutione ac violatione muneris atque ordinis sui iudicare volunt: præsertim cum sciant si strenuitatem rigorémque Canonum & legum contra illos exequi oporteret, quàm molestum, quàm intolerabile id ipsis foret.

Ex hoc quilibet veritatis amans & non partialis Christianus facillè animaduertere potest contrariam sententiam eius, quod nobis & Deliberationi nostræ calumniosè ascribitur: seipsum quoque edocere, quod nostra deliberatio non adèdè pernicaciter ac temerè: neque contra verbum Dei, vel vllam bonam constitutionem & ordinationem esse compositam. Nam quemadmodum authores isti Antididagmatis in præfatione sua & toto Antididagmate erga nostram Deliberationem se affectos esse declarant, haud dubiè voluerunt in præfatione sua eiusmodi vitia proferre, quæ pro-notissimis atrocissimisque habuerunt.

Verùm legatur tota Præmonitio nostra & mandatum contra Anabaptistas, quam in Deliberatione nostra posuimus, & clarè apparebit, eam omnibus modis Christianam, & tã verbo Dei quàm Obseruationi veteris Ecclesie omninò cōsentaneã esse: Cæsareoq; edicto nullo modo

contrariam, sed potius ad Christianam eius executionem utile. Cùm igitur in istis rebus, in quibus se nos captos tenere existimant, tam calumniosè ac sycophantarum more agere deprehendantur, facilè est cuius Christiano coniectare, quid fundamenti eorum accusationes habeant in aliis articulis, in quibus illi ipsi perpenderunt, Deliberationem nostram non posse tali specie reprehendi. Verùm id ex subiecta refutatione nostra clariùs & abundantius animaduertetur.

Hæc verò in genere tantùm ad iniquas eorum accusationes respondere debuimus, propter varias, easque magni ponderis causas: in primis verò ut omnis adulterinus falsusque ornatus, fucus ac prætextus nudetur, & remoueat: veritas clariùs eluceat, ac conspiciatur, & soli Deo omnis honor ac gloria tribuatur.

Simul etiam Christianis indicare voluimus, quàm longè ab eo absumus, quod nostri admodum calumniosè nobis ascribunt. Item quod in nostro proposito Christianæ Reformationis, inuocatione & constitutione prædicatorum, in institutione & publicatione Deliberationis nostræ, omnibusque subsequentibus actionibus, quas in hoc negotio, ut semel re ipsa & effectualiter Christianam Reformationem apud nostros introducere auspicaremur, exercuimus, nihil inordinatum, nihil quod nobis à Deo Opt. Max. à magistratu temporali, ex autoritate veterum Ecclesiarum, & Christianorum Imperialium Edictorum, denique Ratisbonensis Recessus, non sit certè mandatum & iniunctum, nec non ad officium nostrum propriè pertinens, instituerimus, aut re ipsa peregerimus.

Ad extremum rogamus omnes Christianos, ad quorum manus hæc nostra Apologia perueniet, ne grauentur sincero animo simplicem nostram Deliberationem legere, & cum salutifero verbo Dei fideliter conferre, nec non hæc nostram Apologiam: & post inuocatum Christi spiritum, de nostro proposito, & tota actione in hac causa sententiam pronuntiare. Et haud dubiè agnoscent ac iudicabunt, nos ex officij nostri debito, Domino nostro Iesu Christo, temporali magistratui, quemadmodum omnia Ecclesiastica iura, & Ratisbonensis Recessus postulat, debitam obedientiam, nostrisque piam propectionem & curam animarum præstare & exhibere paratissimos esse. Dominus

Deus qui animum nostrum & intimas cordis nostri cogitationes nouit, cuius opus ac mandatum est totum quod agimus, gratiam auxiliũque suum ad id largiatur, ut tandem ad gloriam eius & ædificationem populi Christiani vergat, Amen.

Primã